

BÁCSORSZÁG

II. évf., 12. szám • 1996. december 5.

A TARTALOMBÓL

A kunok és a jászok elterjedése
a középkorban

A szabadkai földműves iskola
Ludasegyház évszázadai (3.)

A király, aki elvesztette országát
és maga is odaveszett

Az 1750-ben újraterlepitett
Topolya (4.)

A bajsai róm. kat. iskola legrégebbi
naplója

Tek. Városi Tanács

A művész nem lesz, hanem születik

Rossz a világítás – meg kell büntetni
a vállalkozót

Élő örökségünk

Az oroszlámosi honfoglalás kori
temető leletei

Bácsország '96

**Vajdasági
honismereti
szemle**

A KUNOK ÉS A JÁSZOK ELTERJEDÉSE A KÖZÉPKORBAN

TÖBB évszázaddal ezelőtt a Duna és a Tisza menté-
nek nagyobb összefüggő területére telepedtek le a
kunok és a jászok. A kunok török nyelvű keleti no-
mád nép, amely a IX. században tűnt fel *kipcak* néven a
nyugat-szibériai pusztákon. Nyugat felé vonultak, miköz-
ben különböző népeket igáztak le és létrehozták a
törzsszövetségen alapuló nomád államukat. 1223-ban a
mongoloktól vereséget szenvedtek, birodalmuk széthul-
lott és nyugati törzseik Magyarországon telepedtek meg.
Királyuk megölése miatt azonban kivonultak az ország-
ból. A tatárjárás után IV. Béla (1206-1270) visszahívta
őket és többségüket az Alföld lakatlan térségére telepítet-
te, ahol néhány évszázad alatt elmagyarosodtak.

Hét hun nemzetség költözött be Magyarországra. A
mai Bácska jelentős részén a Csertán (Csortán) nemzet-
ség szállt meg, amelynek neve csukát jelent. A XV. szá-
zadban e nemzetség Halas-székké alakult át, központja
pedig Halas mezőváros volt. A magyar lakosságú város a
XIV. századtól Köncsög ispánnak, a Csertán nemzetség
kapitányának szolgált székhelyül. Köncsög fia Tompa
László kezén volt a négy város: Halas, Madaras, Szabad-
ka és Tavankút. Ezek később Kátai Mihály jász-kun ispán

igazgatása alá, majd a Hunyadiak birtokába kerültek. A
régészek Halas közelében és attól délre a Csertán nem-
zetség sírjaira és kincseire leltek. Az oklevelek személy-
névanyaga tanúsítja, hogy a kunok és jászok a XIV. szá-
zad közepéig pogány keresztnevet viseltek. A Kunság és
a Jászság lakossága csak a XV. század második felében
vált végleg kereszténnyé. Különben a *jászok* Észak-Irán-
ból származó, alán eredetű nomád népcsoport, amely a
kunokkal egy időben telepedett meg Magyarországon és
a Jászságot szállta meg. A feudalizmusban a jászok és a
kunok fölött ugyanazzal a törvénnyel ítékeztek. Számos
oklevél rakoncátlanságukról tanúskodik.

A népcsoportok beilleszkedési folyamata hosszadal-
mas volt, ám közigazgatási és igazságszolgáltatási auto-
nómiájukat sokáig megőrizhették.

A térképet Györffy György: *A magyarság keleti elemei*
című könyvéből kölcsönöztük. A középkori oklevelek
adatai alapján megrajzolt térkép meggyőzően szemlélteti
a kun és a jász népcsoport nagy elterjedését a Duna és a
Tisza térségében.

M. L.

A SZABADKAI FÖLDMÍVES ISKOLA

ASZABADKAI mezőgazdasági technikumban kezdtem
középiskolai tanulmányaimat 1949-ben. Ez az iskola a
valamikor jogi fakultás épületét használta, közösen az
építészeti technikummal. A tangazdaság a Nagy-Radanováccal
szembeni földterületeken volt. A technikum 1951-ben megszűnt,
illetve Zomborba telepítették át (úgy látszik, ez mégsem új talá-
mány!), ahol azonban továbbra is szabadkaiak maradtunk.

Mindezt azért írtam le előljáróban, mert érzékeltetni akartam
a tradícióhiányt, illetve a tradíció tagadását. A technikumban
ugyanis soha nem hallottam, hogy Szabadkán létezett egykor
egy jogelőd, a földműves iskola. A szabadkai, helyesebben, a
palicsei földműves iskoláról először csak 1958-ban, fiatal mérnök-
ként hallottam szülőfalumban, Ómoravicán, Ivanyos Sándor bá-
csitól, aki – ha jól emlékszem – 1924 táján fejezte be ezt az
iskolát. Meg kell jegyezni – és ezzel az iskolát is minősítem –,
nagyon sokat tanultam tőle.

Miután érdekelt, utána néztem a dolognak. A *Köztelek* című
lap 1898. szeptember 17-i számában olvastam a következőket:
Bács-Bodrog vármegyének két földműves iskolája van, az adai és
a szabadkai. Az előbbi régebbi állami intézmény, az utóbbi
Szabadka város áldozatkészségéből jött létre. 1884-ben, az
adai m. kir. földműves iskola megnyitása után ugyanis Szabad-
ka város akkori polgármestere, Mamusits Lázár (1847-1916),
szükségesnek találta, hogy a városnak, illetve nagy gazdakö-

zösségének földműves iskolára van szüksége, minthogy a város
képes növendékeket biztosítani, akiknek mezőgazdasági kultú-
ráját a maga javára hasznosítaná. Hogy szükség volt ezekre az
iskolákra, az kitűnik a *Köztelek* cikkírójának a véleményéből,
mely szerint hatni kell a kisgazdák lelki világára, mert a térdig
érő humuszrétegen nem akarja az ekét leereszteni a századok
óta megszokott 3-4 hüvelyknél mélyebbre. Az akkori felfogás
szerint ugyanis „a buza üszögöss lesz, vagy elnyomja a va-
dzab”, meg „apró gyenge lovainkkal nem is lehet mélyebbre
szántani. Ennek kapcsán érdemes megjegyezni, hogy abban az
időben a holdankénti 6-7 métermázsás búzatermés természe-
tesnek számított és itt-ott még éheztek az emberek.

A szabadkai, pontosabban a palicsei földműves iskola telepé-
re, amely 34 épületből állt, negyven öl széles, gyümölcsfákkal
és bokrokkal beültetett út vezetett. Tizenhat hold volt a telep,
továbbá 180 hold szántóföld, 16 hold rét és legelő, 10 hold kert
és gyümölcsös, 19 hold szőlő és három hold fenyves állt ren-
delkezésére. A birtokot 200, a szőlőt 100 holddal tervezték bőví-
teni és szőlőmunkás iskolát nyitni. A homokhegyek, gödrök
eltüntetése és a virágzó gazdaság megszervezése Ásványi La-
jos igazgatót dicsérte, ugyanakkor Szabadka város előljárósá-
gának előrelátását is, amikor pénzt biztosított ezekre a munká-
latokra. Mondani sem kell, hogy az iskolát, annak mintagazda-
ságát sokan és gyakran felkeresték.

SOMOGYI Sándor

LUDASEGYHÁZ ÉVSZÁZADAI

(3., befejező rész)

LUDASPUSZTÁNAK nevezték a Ludasi-tó északi részének környékét, a mai Hajdújárást. Egy 1855-ből származó okirat szerint a lakosok körülbeül 200 évvel ezelőtt telepedtek itt meg. „Majd 70 évek lefolyta óta, mióta nevezett pusztá megtelepedése kezdődött, annak gulya s ménesei legeltetésére a ludasi rét s a volt Fekete csárda körüli legelő átengedve volt... jelenleg, midőn egy részről a Pusztá népesültével s annak barom tenyésztési előhaladtával barmaik száma megszorodott... miután a Pusztá lakói csupa földműveléssel foglalkoznak... ezen járáson gulyáik és méneseik legeltetése eltiltatott” – panaszoják Ludaspuszta előjárói. Kérélmüket azonban a városi tanács elutasította.

A levéltári egységekben szereplő híres Fekete csárdát „közbiztonsági okokból” 1855-ben a hatóság lebontatta. Állítólag Rózsa Sándornak (1813-1878) is kedvenc mulatóhelye volt. Ám ma is ott áll a néhai csárda melletti öreg fűzfa! A néphit szerint ehhez kötötte a lovát a híres betyár, ha a csárdában időzött. A népi hagyomány szerint az is megtörtént, hogy üldöztetése közben a vágató ló hátáról a fűzfa lombjai közé ugrott, mialatt a csendőrök a sötétben a lovat tovább üldözték. Így történt-e, nem-e, nem tudjuk. Mint azt sem, hogy valóban megbújhatott-e a Ludasi-tó szigetén, melyet a tó környéki lakosok napjainkig Rózsa Sándor szigetének neveznek. A ráépített kilátó tövében enyhe mélyedés van. Erről az a hír járja, hogy ott volt a híres betyár verme, ahol az üldözők elől lovával együtt megbújt. Mindenesetre a népi hiedelem évtizedekig vagy évszázadig őrzi a táj egy-egy hírhedett alakját. Néhány évtizeddel ezelőtt például a moravicai vasúti szárnyvonalat – míg meg nem szüntették – Angyal Bandinak nevezték. Rózsa Sándor pedig valóban gyakran megfordulhatott Ludasegyház környékén, illetve Ludaspusztán.

Az 1848-as szabadságharc idején Kossuth Lajos (1802-1894) kegyelmet adott a betyároknak, akik szabadcsapatba tömörülve

eredményesen harcoltak az elnyomó osztrák csapatok ellen. 1848-ban a délbácskai vérengzések elől Ludaspusztán találtak menedéket a temeriniek, akik szekértáborban várták be a világosi (1849) fegyverletételt. A szabadságharc bukása után Rózsa Sándor és betyárai tovább folytatták törvényen kívüli életmódjukat a szegedi pusztákon. Szabadka környékén is gyakran feltűntek. Erről a városi levéltár okmányai is tanúskodnak. Például Schreier Jakab szabadkai kereskedő

1851-ben jelentette a kapitányságon, hogy Ludaspuszta területén Rózsa Sándor két fegyveres betyárja megtámadta és kirabolta őt. Esete csak egy a sok közül. A közbiztonság megszilárdítása érdekében a hatóság körözőlevelet bocsát ki a híres betyár ellen. A kézrekerítőnek 10 000 pengő, azaz 25 000 forint ütötte volna a markát (akár a vadnyugati filmekben!). A körözőlevelet 1856-ban megismételték.

Ám nem csupán a közbiztonság hiánya nyugtalanította a lakosságot. Fejletlen volt a közegészségügy. A különféle járványos betegségek gyakran megtizedelték a lakosságot. 1831-ben kolerajárvány pusztított. 1864-ben 24 skorbutos betegét részesítettek orvosi kezelésben. Ma értetlenül tekintünk az akkori adatokra. Milyen körülmények között élhettek Ludasegyház lakói, ha a vitaminhiány tömeges megbetegedést idézett elő? Körtvélesy Tamás tisztí főorvos megállapította, hogy „a vagyonosabb osztálynál e betegség neve ismeretlen.” A lakosság nagy része tehát súlyos anyagi gondokkal küzdhetett.

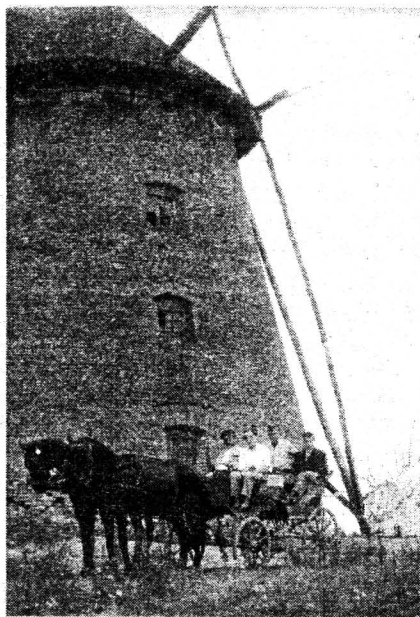
Az 1860-as években rendkívül aszályos évek köszöntöttek Szabadka környékére. A ludasi földművesnépet is kilátástalan helyzetbe hozta a természeti csapás. Körülményeik olyan sanyarúak voltak, hogy Bács-Bodrog vármegye főispánhelyettese 770 forint segélyt juttatott a ludasi kertészeknek. Az aszályos évek után gyors fejlődés tapasztalható. 1880-ban már 4129 lakosa volt a településnek. Az általános ármentesítési munkálatoknak köszönhetően a környék mocsaras és lápos területeit lecsapolták, helyüket szántók, legelők foglalták el. Tovább virágzik az állattenyésztés és a földművelés, Ludaspusztán megjelennek a szőlők, a gyümölcsösök.

A Ludasi-tó ma is számos rendíthetetlen rajongót vonz magához. Így volt ez a múlt században is. Vajda János (1827-1897) költő többször időzött Szabadkán. Barátaival gyakran a tavon vadászott. Ennek egyik halhatatlan emléke a *Nádas tavon* című verse. Kosztolányi Dezső (1885-1936) impresszionista képe, a *Késő ős a ludasi pusztán* szintén arra utal, hogy őt is rabul ejtette a táj varázsa. A rajongás azonban nem csak a költészetben, képzőművészetben hagyott nyomot. A tudomány emberei ma mindent megtesznek, hogy a jövő számára megőrizzék a tó egyedülálló természeti entitását.

A ludasiak a századelőn megalakították dalárdájukat, tűzoltó-egyesületüket, a II. világháború után Csurgón művelődési házat építettek, minden települési egységben könyvtárat létesítettek, színjátszó egyesületeket szerveztek. Az iskolák megszüntetésével megszűntek a könyvtárak, a művelődési egyesületek. Az Egylet romos, a kisiskolásoknak 3-4 kilométert kell bandukolniuk a legközelebbi iskoláig. A szülők ezért elköltöznek oda, ahol kedvezőbbek a körülmények.

A lakosság fogyatkozik...

HORVÁTH Máttyás

Az egykori szélmalom
(A felvétel 1956-ban készült)

Felhasznált irodalom: Magyar László: *Ludas 650 éves*. 7 Nap, 1985. nov. 1.; uő. *Ludasegyház legkorábbi említése*. 7 Nap, 1994. nov.; uő. *Rózsa Sándor a ludasi határban*. Magyar Szó, 1981. júl. 18.; uő. *Ismét a középkori Ludasegyházzól*. 7 Nap, 1994. nov. 30.

A KIRÁLY, AKI ELVESZTETTE ORSZÁGÁT ÉS MAGA IS ODAVESZETT

AKÖZÉPKORI Magyarország legkiemelkedőbb uralkodóiról szóló sorozatunk végéhez érkezünk. Amit a X. század végén Géza (945 körül-997) nagyfejedelem és fia, Vajk-Szent István (975 körül-1038) király megalapozott, az valamivel több mint fél évezred elteltével, 1526. augusztus 29-én, délután, 2-3 óra leforgása alatt végérvényesen elveszett. Európa és a kereszténység Kárpát-medencei védőbástyája kártyavárként omlott össze. A történészek a mai napig sem tudták teljes egészében kielemezni a katasztrófa igazi okát. A különböző korok, különböző ideológiák történészei a maguk szemszögéből nézve mindig megtalálták „az igazi magyarázatot”, ám csak újabb látni, mennyi szubjektív és objektív tényező játszott közre Magyarország elveszejtésében. Mohácsot a magyarság mindaddig nem tudta kiheverni. Mohács után évszázadokig magyar a magyarral került szembe, közben a Szent Korona a népünket nem ismerő, idegen nyelvű uralkodók fején ékeskedett.

Meghalt Mátyás, oda az igazság! – maradt fenn a nép ajkán, de alig fél év alatt oda lett mindaz, amit Mátyás (1443-1490) több mint két évtizedes harcaival szerzett az ország gyarapítására. 1490 virágvasárnapján bekövetkezett halálát megelőzően gondoskodott a korona örököséről. Törvényes gyermeke nem lévén, törvénytelen fiát, Corvin János (1473-1504) herceget szemelte ki utódjául. Mátyás király utolsó éveiben mindent megtett, hogy Corvin János személyében méltó uralkodó léphessen az ország trónjára. A hercegi rang mellett a Hunyadi család címerállatának, a fekete hollónak latin nevéből (Corvinus) eredő Corvin nevet ruházta Jánosra, ugyanakkor sok várat, birtokot, mérhetetlen gazdagságot juttatott neki, s Magyarország leggazdagabb nagyrává tette. Mindez nem segített, mert Mátyás halálát követően a magyar nagyrak nem akartak maguknak újabb erőskezü uralkodót. Igaz, János herceg apja halálakor mindössze 18 éves volt, akit – a főurakon kívül – Beatrix (1457-1508) királyné is gyűlölt. Megkezdődött a hatalmi harc, amiből a lengyel születésű cseh király, a Jagelló-házból származó Ulászló (1456-1516) került ki győztesen.

A magyar országnagyok Ulászlóban megtalálták azt a gyengekező uralkodót, akire áhítottak. Ő lett a „Dobzse-dobzse” (Jól van, jól) király. Magyarország szinte egyik napról a másikra a tönk szélére került. Kimerült a kincstár, szélnek eresztették a híres Fekete sereget, az ország elszegényedett, a főurak pedig egymásnak estek. Zűrzavaros kül- és belpolitikai időszak köszöntött a Magyar Királyságra. Délről, a Balkánon mind nagyobb hatalomra szert tevő Oszmán Birodalom, nyugatról a trónkövetelő Habsburgok vezette németek veszélyeztették a határokat. A nagy gazdasági romlást látva a nemesség mindinkább szembefordult Ulászlóval. Az első magyar törvénykönyv, az úgynevezett Tripartitum (Hármaskönyv) megalkotójának, a köztisztletben álló Werbőczy Istvánnak (1458 körül-1541) vezetésével egyre jobban erősödött a magyar köznemesség sokezres tábora. Ez a köznemesi „párt” a XVI. század elején az ország leghatalmasabb főura, az erdélyi Szapolyai János (1484-1540) mellé állt. Sokan benne látták az új magyar királyt, amikor a nagybeteg Ulászlónak 1506-ban fia született: Lajos. A király Szapolyaitól, illetve annak híveitől féltve a még bölcsőben ringó kisfiát – talán még a saját trónját is –, kettős házassági szerződést kötött a Habsburg-házzal. Ezzel végleg megoszlott a nemesség: udvari és nemzeti vonalra. A következő 15-20 évben életre-halálra viaskodtak egymás ellen.

A bajt csak tetézte, hogy a Mátyás idejében jó gazdasági körülmények között élő szabad parasztság, valamint a függőségben levő jobbágság egyre jobban elszegényedett. Ugyanakkor az Oszmán Birodalom I. Szelim (1470-1520), majd II. Szulejmán (1494/5-1566) szultán vezetésével mind nagyobb területeket foglalt el Perzsiában, a Közel-Keleten és Észak-Afrikában. Csupán idő kérdése volt a Magyar Királyság elleni támadás. A mozgó török ellen a pápa keresztes hadjáratot hirdetett, ami 1514 nyarán parasztlázadáshoz vezetett. Székely György kismes, akit más néven Dózsa Györgynek (1470 körül-1514) hívtak, állt a több tízezres sereg élére, amely a Maros vidékéről indulva főleg a Tiszán túl levő nemesi várakat és uradalmakat vette ostrom alá. Véres testvérháború kezdődött, ami 1514 júliusában a temesvári csatával zárult. Szapolyai János erdélyi serege szétverte Dózsa seregét. Több tízezer felkelőt végeztek ki a legkegyetlenebb módon (karóbahúzás, csonkítás). Dózsát tüzes trónra ültették s izzó vaskoronát nyomtak a fejére. Mindezt tetézte az őszre összehívott országgyűlés, ahol a parasztokat megfosztották szabad költözködési joguktól: földhöz ragadt jobbágyokká tették őket.

A Délvidék soha nem heverte ki ezt az emberveszteséget. A török pedig megindult a mindent eldöntő északi háborúba. II. (Nagy) Szulejmán óriási haderőt vont össze a Balkánon, amely a Duna menti végyárakat volt hivatott elfoglalni. 1521-ben elesett Nándorfehérvár (Belgrád) és ezzel megnyílt az út Buda felé. A végveszély előrevetette árnyékát, de sokan semmibe se vették az intő jelt. 1526 elején egyértelművé vált: a szultán döntő összecsapásra készül. Az ifjú király, II. Lajos (1506-1526) fegyverbe szólította az országot, csakhogy a köznemesség nem mert kimozdulni birtokairól: félt saját jobbágyainak bosszújától. Élt még a Dózsa-féle lázadásnak az emléke.

A tolnai mezőn kijelölt királyi táborba jobbra csak a főurak és a főpapok bandériumai és mintegy 10 000 pápai pénzen összesereglett, főleg lengyel, német és cseh zsoldos érkezett, összesen 25-26 000 fő, élükön Tomori Pál (1475 körül-1526) kalocsai érsekkel. Mire a királyi sereg egybegyűlt, addigra Nagy Szulejmán csapatai Eszéknél átkeltek a Dráván és megindultak Buda felé. A királyi csapatok Mohácsnál álltak, amikor harci érintkezésbe kerültek a török előőrsökkel. Tomori Pál végzetes hibát követett el: nem várta be a Szeged magasságában állomásozó Szapolyai János vezette, ugyancsak 25 000 fős erdélyi sereget, valamint a Zágráb irányából vonuló, Frangepán Kristóf valamivel kisebb létszámú csapatait, hanem augusztus 29-én, délután 3 óra tájban rohamot fúvatott kürtöseivel. Tomori taktikája kézenfekvő volt, de merőben téves. A még részben menetben levő, közel félszázezer főnyi török hadat egy mindent elsöprő rohammal akarta megsemmisíteni. Nem számolt azonban azzal, hogy II. Szulejmán seregét akkoriban vereséget nem ismerő, kitűnő hadvezérek, csapatparancsnokok irányították, s a legkorszerűbb haditechnikai felszerelésekkel rendelkeztek. Magyar földön addig még nem látott nagy tűzerejű, messzehordó török ágyúk lekasabolták Tomori fejtellenül rohamozó seregét. Az oszmán hadsereg még be sem fejezte felfejlődését, s a csata már eldőlt. Tomori véres fejével bukott le lováról, a király menekült, s a nyári nagy ezőzésektől megduzzadt Csele-patakban lelte halálát.

Mohácsnál elbukott az utolsó Jagelló-sarj, és vele egész királysága.

AZ 1750-BEN ÚJRATELEPÍTETT TOPOLYA

(4.)

TOPOLYA kamarai falu lakossága, a bizonyos számú visszaköltözőt, máshova távozót leszámítva, folyamatosan növekszik. Az 1768. évi kamarai mappa szerint 182 római katolikus magyar és szlovák, összesen 1370 lélek lakta. A családok között már megközelítette a megszabott 200 telepest. Az 1772. évi rendezéskor Emusitypusztát is Topolyához csatolták. Az 1790. évi összeírás 398 házzal rendelkező telkes jobbágyot és 90 földnélküli zsellér nevét veszi listára. Ha az 1789-ben és 1790-ben letelepedett, külön listán vezetett, újabb 24 telkes családfő nevét is hozzáadjuk, kitűnik, hogy abban az évben (1790) 512 magyar és szlovák család élt Topolyán. (Az egykori feldolgozások gyakran csak magyar lakosokról tesznek említést. Tény, hogy az itt letelepedő két etnikum közötti 2:1 arány és az azonos vallás, nem jelentett gátat a vegyes házasságok előtt, ami nagyban elősegítette a szlovákok asszimilációját.)

A Királyi Kamara és a falu közötti szerződést 1773-ban a Mária Terézia (1717-1780) császár- és királynő által 1767-ben kiadott úrbéri rendelete alapján kötötték. A házzal és telekkel rendelkező jobbágyok, a házas zsellérek, a föld- és háznélküli jobbágyok lélekszámának és vagyonának összeírása lehetővé tette a vagyon és a belőle eredő kötelezettségek pontosabb meghatározását. Megállapították a telkek minőségét és nagyságát. A topolyai határ földjeit a IV. osztályba sorolták. Egy telek 38 hold szántóföldnek felelt meg. A faluban juttatott 1100 négyszöglet kivevő terület szolgált a jobbágyok házáinak építési helyeül, itt rendezték be a gazdasági udvart és az eléggé tágas kertet. (Ilyen nagyságú kertet még a közelmúltban is láthattunk a zsidótemetőre forgó soron, amely valamikor el sem volt kerítve, ide hordták a beért gabonát csépelésre stb.) Megállapították az uradalomnak járó szolgálmányok mércéjét, a ház utáni járulékot, ami egy-egy forint volt minden háztulajdonos számára. A terményből az uradalomnak járó rész leadása mellett az előfogatok adása, a robot (ingyen munka), továbbá a hadi és megyei adó volt a legfőbb teher a fiatal település lakói számára. Fogattal vagy gyalogosan minden családfő köteles volt az uradalomnak ingyen munkát végezni, függetlenül attól, hogy volt-e vagyona. A robotot a jobbágyok birtokában levő telkek nagyságának arányában állapították meg. A robotmunkát a jobbágyok gyakran megtagadták, vagy „elhúzták”, így 1787-ben is, amikor 175 jobbágy volt teljesítési hátralékban. A jobbágyok megfélemlítésére Vidákovits Ferenc uradalmi ispán a megyétől katonaság igénybevételel kérte, ám a robotmunka körüli huzavona tovább tartott és egyre feszültebbé tette az uradalom és a falu jobbágyai közötti viszonyt. Ürményi Mihály, a kamarai igazgatóság igazgatója értesítette a közigazgatást a munkamegtagadásról, arról, hogy a parasztok rendszerint kinevetik az uradalmi tisztviselőket, amikor robotmunkára rendelik be őket, noha már 17 510 gyalogos munkanappal adósak voltak. Ürményi szerint a topolyai és a sziváci jobbágyok a legkonokabbak. A telkes gazdák különösen nehezen viselték el, hogy az egyébként is túlzottan magasnak tartott robotmunkára, vagy előfogatok adására akkor szólítja őket az uradalmi ispán, amikor saját földjük megművelése, gondozása és betakarítása is napirenden volt. Érzékenyen érintette a gyalogos munkára behívott földnélkülieket is, mert elestek a telkes gazdáknál és az uradalomnál végezhető napszántól (esetleg részaratóstól?). Hasonló volt a helyzet az előfogatok adásával is. Az olykor 8-10 napot (Bánátban, Szerémségben stb.) is úton töltött fogatok nagyon hiányoztak idehaza, de veszteségeiket növelte az is, hogy a hosszú és rossz utakon tönkrementek szekereik, a gyenge abrak és rossz elhelyezés folytán legyöngült, meghajszolt lovak és ökrök közül sok elpusztult. Egy ilyen esettel 1779-ben az Úriszék is kénytelen volt foglalkozni. A községi előljáróság útján a katonaság is gyakran igénybe vette az előfogatokat, ami csak fokozta a jobbágyokra nehezedő terheket. Az ilyen állapotok miatt Bachó János megyei tisztségviselő a topolyai jobbágyok

túlzott megterhelése miatt elmarasztaló jelentést küldött a kirívó esetekről, kérve azok kiküszöbölését. A katonaság, amely a XVIII. században nagy számban tartózkodott a déli végeken, gyakori kilengéseivel már a letelepedés első éveiben is megkeserítette a lakosság életét. A katonák és lovaik elhelyezése és élelmezése, takarmányozása, a költségek lassú megtérítése is nagy gondot jelentett. A becsipett vagy csak „katonacsinytevésből” (garázdaságból) botrányos verekedéseket provokáltak a lakosokkal és meg is verték a „kiszemeltek”. 1790-ben Linderer (Linder) Jánost botozták meg ellenkezés miatt. Tíz katonájával Veprődre tartó Montag nevű császári kapitány, annak ellenére, hogy már kirendeltek mellé egy jobbágyat vezetőnek, a helyi bírót, dolyfős haragjában a lóra kötöztette és Verbászig nem oldotta le. Az ilyen és hasonló esetek miatt a jobbágyok egyénileg vagy az előljáróság révén gyakran éltek panasszal a megyei közigazgatásnál.

Nagy károkat okoztak a telepéseknek a gyakori elemi csapások. Ítéletidők, szeles viharok, jégesők idején a mocsaras völgyeken át folydogáló Krivaja kiöntött és árvizet okozott. Az alacsony részeken a talajvíz szinte minden évben jelentkezett. Máskor a szárazság vagy a sáskajárás tette tönkre gabonájukat. Boldogulásuk érdekében 1780-ban a bajsai katonai raktárból zabot és búzát, a megyétől 4588 forintot és 90 dénár kölcsönt kaptak. A megyétől felvett kölcsönből még 1788-ban is 1900 forint volt a törleszteni való. A telhetetlen étvágyú sáskahad 1764-ben támadó milliós tömegét juhnyájak ráterelésével, tapostatással próbálták irtani, éjjel pedig a fertőzött területet szalmával szórták le és meggyújtották, hogy elhárítsák vagy legalábbis csökkentsék gabonájuk és általában a zöldfelület teljes letarolásával fenyegető veszedelmet.

Érzékeny veszteség érte a falu népét a gyakori járványos jószágbetegségek miatt 1758-ban és később is. 1786-ban például 187 szarvasmarha és ló pusztult el. Az akkortájt még ki-kirobbanó kisebb-nagyobb méretű háborúskodások idején „mozgósított” állományból a topolyaiak 85 ló és nyolc ökre veszett oda, a kár 2160 forintra rúgott. Gyakoriatk voltak a marha, sertés és juh elhajtások, lóelkötések és egyéb gonoszságok. A szaporodó „rossz emberek” megfékezésére 1771-ben a községi előljáróság egy hadnagy (pandur?) idevezénylését kérte. A falu délnyugati határában húzódo magaslat (a „messzilátó”) tetején 1763-ban Máxim Gyuretics két bitót ácsolt (hogy kiket végeztek ki és ki volt a hóhér, arról nincs forrásanyagunk), s bizonyára többször is „használták” az elrettentésnek ezt a súlyos eszközeit. A tolvajok, lököttök, rablók, gyilkosok stb. számára ez sem bizonyult eléggé hatékony elrettentésnek, mert mindig akadtak új haramiák.

E bajok ellenére a lakosság újabb telepésekkel gyarapodva, okos és szorgalmas munkával megteremtette a maga „életterét”. 1774-ben 247 telkes gazda, 47 házas zsellér és 23 ház- és földnélküli napszámos, szolga stb. élt itt családotul (1790-ben ennek a kétszerese!).

A falu különösebb terv nélkül épült, aminek nyomai, „vonalai” (a zegzugos keskeny utcák) részben még ma is nyomon követhetők. Házaikat a „sárból készült kemény anyag” helyett még 100 év múlva is inkább az olcsóbb sárga- és fekete föld keverékéből döngölt földből emelték és rendszerint náddal, esetenként szalmazsuppal, később fazsindellyel fedték be. A falu telepítésének évében emelt első kisméretű katolikus templomot is vert falból emelték és náddal fedték be, de így az 1764-ben, a Királyi Kamara anyagi segítségével épült román stílusú szép templomot, amelyet már kemény anyagból, égetett téglából építettek, olyan erős habarcsot használva, hogy 1904-ben a tapasztalt kőművesek csak tömbökben tudták lebontani, hogy helyébe megépítsék a kalocsai egyházmegye legnagyobb befogadó képességű és egyik leg szebb gót stílusú templomát. Az első, döngölt falú egykori templomcsokát jóideig iskolai célokra használták.

BRINDZA Károly

A BAJSAI RÓM. KAT. ISKOLA LEGRÉGEBBI (?) NAPLÓJA

A BAJSAI római katolikus egyház szerény levéltári anyagát rendezgetve néhány érdekes, ritka és értékes dokumentumra akadtam. Közéjük tartozik az a 130 éves napló, amelytől régebbit eddig nem találtak a faluban. Külalakja és tartalma szegényes. Sok adatot őrzött meg számunkra. Szilvássy Károly tanító saját kezűleg állította össze két dupla A-4-es formátumú lapból, amelyet fehér cérnával fűzött át, majd vonalzó és grafitce-ruza segítségével oszlopokat húzott, s ezekbe tintával beírta az adatokat. A fedőlap közepén ez olvasható: *Klasifikatio az 1866/7ik első tan., fél évben. Bajsán.* A jobb alsó sarokban ez áll: *Szilvássy Károly. tanító alatt.*

A második, harmadik és negyedik oldalt a fiúknak szentelte. A sorszám, a vezeték- és keresztnév mellett feltüntette a gyermek életkorát, az öt tantárgyat (hittan, olvasás, számolás, betűvetés, írás). Külön oszlopba írta be a gyerekekkel kapcsolatos észrevételeit. Érdekes, hogy a második oszlop fejlécében, ahol az van feltüntetve, hogy „A Férfi (ill. Nő) gyermekeknek kereszt és vezeték neveik”, a magyar helyesírásnak megfelelően előbb a vezeték- majd a keresztnév szerepel.

A fiúkat hat csoportba (10-12 évesek) osztotta be. A sort az úgynevezett „Nagy Olvasók” kezdték, név szerint: Devits Mihály, Benacsek János, Berkes Antal, Romoda János, Petrás Péter, Gogolák Mihály, Csira Geza, Sümegi János, Polákovits János, Ocsenás András, Szabó Elek, Boldis János, Kisa Mihály. A négy tantárgyból (hittan, olvasás, számolás, írás) többségük jeles, közepes és jó eredménnyel dicsekedhetett. (Az osztályzatok csak leírók voltak: dicséretes, jeles, közepes, jó, gyenge.)

Az „Elmarattak” (mai értelemben osztályismétlők) hant voltak: Benácsek Mihály, Marcsó Károly, Vinkovits János, Vincze Mihály, Ekkert Lőrincz, Silák Márton. Nyilván nem azért kerültek ebben a csoportba, mert rosszul tanultak, hanem azért, mert nem jár(hat)tak rendszeresen iskolába. Jó osztályzatukból ugyanis erre következtetni.

A „Közép Olvasók” képezték a nagyobb (7-13 éves) tanulókat, ezek: Papek Mihály, Ivánovits Mihály, Szabó István, Papacsek András, Petrás Dávid, Blancs Vilmos, Bajszár Károly, Szabó Tamás, Dulánszky Péter, Druzsek András, Ernyes István, Urbán Ferencz, Slaich Károly, Jerkovits János, Vinkovits Antal, Szabó Mihály, Sümegi András, Szabó Ferencz, Ocsenás Ferencz, Fekete Antal, Dulánszky János, Gertner Pál, Ellenbacher János, Szabó István, Devits Antal, Szilvássy Károly, Rákoczi Antal, Urbán János, Papacsek György, Petrás Elek. Nekik is négy tantárggyal kellett megbirkózniuk. A jegyekből ítélve erősségük a hittan lehetett, legtöbbjüknek pedig jeles volt az átlaga. A számolás nemigen ment, mert kivétel nélkül gyenge osztályzatuk volt.

Az „Elmarattak” (7-11 évesek) heten voltak: Deák Mi-

hály, Kucserka János, Devits Pál, Zságár József, Klemán János, Laczkó Daniel, Kovács Péter. A hittant kivéve, minden más tantárgyból gyenge osztályzatuk volt.

A „Kis Olvasók” (6-12 évesek) csoportjába tartozott: Szilvássy László, Puhálák Fábrián, Csepella József, Gaier Miklos, Jerkovits Ferencz, Kis István, Ocsenás István, Kárász Mihály. Három tantárgyuk volt: hittan, olvasás és számolás. Ez is nehéz lehetett nekik, mert az első kettőből jó, az utóbbiból gyenge osztályzatot kaptak.

A fiúk sorát a „Betű ismerők” (5-9 évesek) zárták: Szántó Albert, Latyák Pál, Gaier Sandor, Csira István, Petrás Elek ifiú, Devits Janos, Petrás Antal, Latyák János, Gaier Ferdinánd. Két tantárgyuk volt: hittan és betűismeret. Valamennyiüknek jó volt az osztályzata.

A lányok négy csoportba voltak besorakoztatva. Nagy olvasók (9-12 évesek) voltak: Szecsödi Katalin, Szabó Joanna, Dévits Antonia, Klinkó Rozália, Romoda Rozália. Olvasásból egytől egyig dicséretesek voltak, de számolásból mindenki gyenge osztályzatot kapott.

Középolvasók csoportba (6-12 évesek) tartozott: Szabó Rozália, Jerkovits Rozália, Frankó Erzsébet, Szilvássy Etelke, Szántó Etelke, Dulánszky Viktor, Majzon Vilma, Csepella Etelke, Papacsek Rozalia, Hulala Ilona, Rezbár Mária, Ocsenás Agótha, Szakál Julianna, Bezeg Katalin, Szabó Rozália. A számolás nekik sem ment, más tantárgyból jó osztályzatot kaptak.

Kis olvasók (6-9 évesek) voltak: Dévits Rozália, Latyák Erzsébet, Frankó Verona, Benácsek Anna. Két tantárgyuk volt: hittan és olvasás.

A sort a betűismerők (5-9 évesek) zárják: Kunszabó Berta, Bajszár Viktor, Szabó Julianna, Devits Katalin, Rezbár Agnis, Rezbár Verona, Kurina Borbála, Marcsó Anna, Sümegi Katalin, Lehoczky Julianna, Urbán Erzsébet. Két tantárgyuk volt: hittan és betűvetés. Mindegyikük jó eredményt mutatott fel a félév végén.

Szilvássy tanító így összegezte a fiúk és a lányok számát:

Férfi összesen van	77
Nő összesen van	35
Összegnek összege	12

Év közben a gyerekek nem kaptak jegyeket, hanem a félév végén a tanító összegezve tudásukat tantárgyanként leíró jegyet adott. Magaviseletből osztályzatot nem találni a naplóban. Említésre méltó, hogy más vallásúak is jártak a bajsai római katolikus iskolába.

Tisztelettel kell adóznunk Szilvássy Károly tanítónak, aki bár csak öt tantárgyat tanított, 112 gyerekkel – akik tankönyvvel sem rendelkeztek, otthon a sok munka miatt pedig nemigen tanul(hat)tak – megpróbálta elsajátíttatni az írás, az olvasás és a számolás alapismereteit. S tette ezt napról napra, hétről hétre, hónapról hónapra, évről évre.

NAGY Tibor

BÁCSORSZÁG '96

1996-al a **Bácsország** honismereti szemle második évfolyama is zárul. Akárcsak egy évvel ezelőtt, most is rövid összefoglalót adunk Olvasóinknak, akik bátorítottak bennünket és kitarítottak mellettünk. Nem volt könnyű ez az esztendő sem az anyagiak tekintetében, voltak azonban támogatóink, akiknek a segítségével folyamatosan és idejében megjelenhetett a lap. Mikor és milyen terjedelemben, hány példányban, arról az alábbi adatok tájékoztatnak:

Szám	Megjelenés	Példány-szám	Oldal	Szerző	Írás	Kép
8.	január 4.	13 200	16	14	15	8
9.	február 1.	13 560	16	16	17	7
10.	március 7.	13 810	16	15	19	8
11.	április 4.	13 800	16	17	17	9
12.	május 2.	12 500	16	15	17	10
13.	június 6.	11 700	16	15	15	9
14.	július 4.	11 020	16	12	14	8
15.	augusztus 1.	11 020	16	19	18	8
16.	szeptember 5.	11 115	16	13	17	11
17.	október 3.	11 100	16	13	15	4
18.	november 7.	12 020	16	15	15	14
19.	december 5.	11 080	16	12	13	6

A legfontosabb feladatokat és tennivalókat a szerkesztőség szükség szerint megtartott ülésein vitatta meg. Az 1996-ban megtartott ülések időpontja:

1996. január 17.	1996. április 29.
1996. február 1.	1996. május 4.
1996. február 16.	1996. július 10.
1996. április 12.	1996. november 13.

1997-es terveink is szerények. Erőfeszítéseink elsősorban arra irányulnak, hogy minden hónapban az Olvasó asztalára kerüljön a **Bácsország**, éspedig az alábbi időpontban:

1997. január 9. (20. szám)	1997. július 3. (26.)
1997. február 6. (21.)	1997. augusztus 7. (27.)
1997. március 6. (22.)	1997. szeptember 4. (28.)
1997. április 3. (23.)	1997. október 2. (29.)
1997. május 1. (24.)	1997. november 6. (30.)
1997. június 5. (25.)	1997. december 4. (31.)

KÖNYVKIADÁS

A **Bácsország** indulásakor, 1995 májusában felvetődött a gondolat, hogy füzeteket, illetve könyveket (is) kellene megjeleníteni. A feltételek csak 1996-ban jöttek létre. A *Szabadka igazgatástörténetéből (1428-1918)* c. tanulmány- és dokumentumkötettel nyitottuk meg a **Bácsország**-könyvek sorozatot, amit, reméljük, 1997-ben legalább egy, s ha anyagiakat tudunk biztosítani rá, akkor újabb két kötetrel gyarapítunk. Szekeres László-Ricz Péter *Szabadka története a régészet tükrében* című könyvét az első, a *Szabadka középkori okmánytára* című munkát pedig a második félévben szeretnénk Olvasóinknak átnyújtani. Lefektetett kiadói tervünk 2000-el zárul, a részletekről azonban korai szólni. Elégedettek lennénk, ha 1997-es tervünk maradéktalanul teljesülne.

A BÁCSORSZÁG SZERZŐI

Anonymus 5.

Balla Ferenc dr. (Bezdn) 1., 3., 5., 7.
Berta István (Hetin) 10.
Beszédes Valéria mgr. (Szabadka) 2., 3., 8., 9., 10., 11
Bél Mátyás (1684-1749) 1.
Blazovich László dr. (Szeged) 3., 4., 5., 6., 7., 8.
Borús Rózsa dr. (Topolya) 2., 5., 11
Bölcs Leó 6.
Brindza Károly (Szabadka) 8., 9., 10., 11., 12.
Burány Béla dr. (Újvidék) 7.

Czékus Géza dr. (Szabadka) 3., 4., 11

Dobos János mgr. (Kanizsa) 4.

Fekete Gabriella (Topolya) 8.
Fridrik Tamás 7.

Györe Kornél dr. (Újvidék) 2., 3.

Hegedűs Antal dr. (Szabadka) 7.
Herczeg Ferenc (1863-1954) 9:12
Hornyák Erika (Szabadka) 2.
Horváth Mátyás dr. (Királyhalom) 2., 4., 8., 10., 11., 12.
Hovány Lajos mgr. (Szabadka) 1., 2., 4., 5., 9., 10.
Hulló István (Szabadka) 5., 6., 12.

Kemencei Attila (Szabadka) 8.
Király Veronka (Szabadka) 11
Kiskovács Ildikó (Topolya) 8.
Kovács Endre (Doroszló) 6., 7.
Kóhegyi Mihály dr. (Baja) 1., 2., 3., 4., 6.
Kunkin Zsuzsanna (Szabadka) 4., 8.
Kurunczi Mónika (Muzsla) 8.

Lalia Gábor (Szabadka) 3., 6., 10.
Lányi Károly (Zombor) 1., 8.
László Gyula dr. (Budapest) 8.

Magyar László (Szabadka) 1., 2., 3., 4., 5., 6., 7., 8., 9., 10., 11., 12.
Maronka János (Kishegyes) 5., 6., 8.
Mašić, Boris (Apatin) 4.
M. Megyeri Pál (Szabadka) 1.
Mojzes Antal (Bajmok) 5.
Móra Ferenc (1879-1934) 10.
Muhi János (1913-1969) (Szabadka) 5., 10., 11., 12.
Muhoray Gedeon 9.
Munk Artúr (1886-1955) 12.

Nagy Abonyi Ágnes (Zenta) 6., 7., 8.
Nagy Tibor (Bajsa) 3., 11., 12.
Németh Ferenc (Újvidék) 8.

Ökrész Károly (Temerin) 4., 5., 6.

Palásthy Lenke (Szabadka) 5.
Pejin Attila (Zenta) 2., 10., 11
Penavin Olga dr. (Újvidék) 4.
Pénovátz Antal dr. (Pacsér) 2.
Prokes Szabolcs (Szabadka) 3.*

Ricz Péter (Szabadka) 1., 3., 4., 5., 6., 7., 8., 9., 10., 11., 12.

Silling István mgr. (Kupuszina) 2., 3., 7., 9.
Somogyi Sándor dr. (Szabadka) 1., 2., 3., 7., 8., 9., 12.

Szabó Attila (Szabadka) 9.
Szabó József (Szabadka) 1., 4., 6., 9., 12.
Szajbély Mihály dr. (Szeged) 11
Szekeres László (Szabadka) 1., 2., 4., 5., 6., 7., 8., 9., 10., 11., 12.
Szlávics Károly (Szabadka) 5., 6.

Tolnai Ottó (Palics) 1., 2., 3., 4.
Tóthpál Tünde (Moravica) 1.

Ulmer Gáspár (Szabadka) 2.

Valkay Zoltán (Zenta) 9., 12.
Vékony László dr. (Csantavér) 1., 3., 6., 8., 9.

A BÁCSORSZÁGBAN MEGJELENT ÍRÁSOK

(...szám: ...oldal * kép)

- A bajsai róm. kat. iskola legrégebbi naplója (Nagy Tibor) 12:7
 A bajsai Vojnitsok (Kiskovács Ildikó, Fekete Gabriella) 8:8
 A balta (Szekeres László) 10:16*
 A bácsordasi óvcsat (Szekeres László) 9:16*
 A Berlitz-módszer Szabadkán (Magyar László) 10:14
 A bezdáni község megalakulása (Balla Ferenc) 5:10*
 A csantavéri templom a század eleji levelezőlapon (Vékony László) 3:9*
 A csárda épült fel először (Mojzes Antal) 5:8*
 A császár csatornája (Szekeres László) 10:10
 A csengetyűs iskola (Vékony László) 3:9
 A Délvidéki Földművelők Egyesülete (Somogyi Sándor) 8:15
 A Dózsa-hagyomány népünk emlékezetében (Penavin Olga) 4:11
 A Duna szigete (Anonymus) 5:13
 A dunacsébi lelet (Pejin Attila) 2:8*
 A „görög” király (Nagy Tibor) 3:5
 A halak erős szagát nem tudják elviselni... (Hovány Lajos) (1.) 1:11*; (2.) 2:15*
 A „Hinga” (Szekeres László) 5:16*
 A honismereti tábor pályamunkái (Horváth Máttyás) 8:6
 A hunok és a jászok elterjedése a középkorban (Magyar László) 12:3
 A Hunyadi és a Pongrácz rokonság (Györe Kornél) 2:5*
 A Járeki láger (Burány Béla) 7:11*
 A kálváriák (Silling István) 7:9*
 A kenyér tisztelete (Silling István) 9:3
 A Kér törzsbeliék Szabadka alapítói? (Riczy Péter) 3:7*
 A király, aki elvesztette országát és maga is odaveszett (Riczy Péter) 12:5
 A király, akit sokan szerettek, de még többen gyűlölték (Riczy Péter) 4:8*
 A királynégyilkos Petur bán (Kóhegyi Mihály) 4:12
 A kishegyési 1848-as Honvédelemkém (Maronka János) 8:16
 A kisújszállásiak utódai (Pénovát Antal) 2:7
 A középkori Becskerek (Kurunczi Mónika) 8:7
 A kutak története és kultikus szerepe a doroszlói néphagyományban (Kovács Endre) (1.) 6:10; (2.) 7:14-15
 A kutya a magyarság hiedelemvilágában (Szekeres László) 6:4*
 A ludasiak legelője (Muhai János) 5:11
 A művész nem lesz, hanem születik 12:9*
 A notáriusok szerepe a hegyesi önkormányzatban (Maronka János) 5:9*
 A palicsi szülőiskola (Lalia Gábor) 10:3-4
 A Pannon-tenger hagyatéka (Hulló István) (1.) 5:14*; (2.) 6:14*
 A rokoni kapcsolatok változása (Borús Rózsa) 5:12
 A rokonoknak kellett fizetniük (Vékony László) 6:8
 A római kő (Muhoray Gedéon) 9:13*
 A Sambicus-féle térkép 1579-ből (Magyar László) 9:2*
 A sarló (Szekeres László) 1:12*
 A sosemvolt király (Riczy Péter) 10:5
 A szabadkai földműves iskola (Somogyi Sándor) 12:3
 A szabadka-horgosi homokvidék növénytakarójának történelmi áttekintése (Czékus Géza) (1.) 3:14*; (2.) 4:14
 A szabadkai gazdák jégbiztosító szövetkezete (Somogyi Sándor) 9:12
 A szabadkai Szentkút - Bunarić - interetnikus vonatkozásai (Beszédes Valéria) (1.) 9:7; (2.) 10:7; (3.) 11:7
 A szent „ponyva” (Silling István) 2:14
 A tatárjárás és a király (Riczy Péter) (1.) 5:5*; (2.) 6:5*
 A „tatárkirály” (Riczy Péter) 7:5*
 A táltos és a világfa a vajdasági magyar néphagyományban (Beszédes Valéria) 8:12*
 A tiszai határőrök szőlői (Lalia Gábor) 6:15
 A topolyai nyomdászát (Borús Rózsa) 11:4
 A VMPsz és a Bácsország honismereti táborának munkaterve 7:8
 Az 1750-ben újraterlepitett Topolya (Brindza Károly) (1.) 9:9; (2.) 10:9; (3.) 11:9; (4.) 12:6
 Az Anjouk felemelkedése és bukása (Riczy Péter) 8:5*
 Az apatini apátság (Mašić Boris) 4:6*
 Az aracsi kő (Szekeres László) 8:16*
 Az első híradások a magyarokról (Dobos János) 4:5*
 Az ezüstkapocs (Szekeres László) 2:16*
 Az égig érő fa, a csodaszarvas és a Szent László-legenda (László Gyula) 8:13*
 Az építkezések ideje (Balla Ferenc) 7:10
 Az igazságos király (Riczy Péter) 11:3-4*
 Az izlés finomítását czélozza... (Magyar László) 7:4*
 Az MC jegyében (Király Veronka) 11:5
 Az oroszlamosi honfoglalás kori temető leletei (Szekeres László) 12:12*
 Az öregek sokszor mesélték... (Berta István) 10:6
 Az utolsó jelentkezés (?) (Szekeres László) 6:16*
 Bajsa helységének a hazai helynevek gyűjtéséhez megkívánított statisztikai adatok (Nagy Tibor) 11:6*
 Bandériumok a millenniumi díszfelvonuláson (Brindza Károly) 8:3*
 Bács vármegye várai (Bél Mátyás, 1684-1749) 1:9*
 Bács vármegyei lakosok. (1.) 3:13; (2.) 4:13
 Bács-Bodrog vármegye térképe (Magyar László) 11:3*
 Bács-Bodrog vármegyének földleírása (Fridrik Tamás) 7:13
 Bácska a Magyar Kereskedők Könyvében (Somogyi Sándor) 3:15
 Bácsország '95 (Szabó József) 1: I., II., III., IV.
 Bácsország '96 (Szabó József) 12: I., II., III., IV.
 Bántódás nélkül maradhatott (Szekeres László) 1:3*
 Béla-dénár Bácsról (Szekeres László) 11:16*
 Béla-kút/Pétervárad (Szekeres László) 9:6*
 Cukorrépatermesztés a múlt században (Somogyi Sándor) 2:12
 Családi fotó levelezőlapként (Szabó József) 4:16*
 Családnév és telepítéstörténet (Virág Gábor) 2:2-3
 Csantavér története (Vékony László) (3.) 1:4
 Csonoplya a múltban (Szlávis Károly) (1.) 5:11; (2.) 6:12
 De Wit megyebeosztást ábrázoló térképe - 1688 (Magyar László) 5:16
 Diszkoszorút fonjak őseinknek... (Magyar László) 6:6*
 Dózsa György kereszties hadai a Bácskában (Kóhegyi Mihály) 3:8
 Egy év (Szekeres László) 5:1
 Egy XIX. századi postatérkép (Magyar László) 8:3*
 Egy, a „Dunának a” Tiszával... öszveköttetés... tervező eszme” (Hovány Lajos) (1.) 9:15; (2.) 10:15*
 Eleinte enyhébb feltételeket szabnak... (Bölcs Leó, 886-912) 6:13
 Első táplálékunk (Nagy Abonyi Ágnes) (1.) 6:11; (2.) 7:12*; (3.) 8:11
 Élő örökségünk (Hulló István) 12:11
 Ér(d)-Somlyó = Versec (Györe Kornél) 3:12
 Felhívás a vetélkedőre 9:16
 Felkészülés után, vetélkedő előtt (Szabó József) 9:10*
 Görög Demeter és atlasza (Magyar László) 4:11-
 Gyermis-regény, folytatásokban (Tolnai Ottó) (8.) 1:8*; (9.) 1:10*; (10.) 3:10*; (11.) 4:10;
 Gyermeknevelés a szegény családokban (Borús Rózsa) 2:11
 Gyógyítók Bácskában és Bánátban (Balla Ferenc) 1:7
 Gyöngypart kovaköszerszámai (Szekeres László) 7:16*
 Három kiváltságlevél (Lalia Gábor) 3:15*
 Herceg Ferenc levele 9:12
 Hitélet a török időkben Szabadkán (Ulmer Gáspár) 2:9
 Hogy is van ez? (Horváth Máttyás) 4:9
 Honismereti tábor és vetélkedő 2:16; 3:16
 Hubert Jaillot és 1696. évi országtérképe (Magyar László) 2:2*

In situ, rablóárkok... (Szekeres László) 2:13*
Így alakult újra Bezdán (Balla Ferenc) 3:6*

J. Fridericus Glasser 1770. évi térképe (Magyar László) 10:3*

Képviselő-választás babbal (Muhi János, 1913-1969) 10:16
Ki volt Anonymus? (Kóhegyi Mihály) 6:12
Kikérdezendők volnának a falu vénei, jegyzői, papjai... (Magyar László)
(1.) 3:4*; (2.) 4:4*; (3.) 5:4
Kinek hogyan húzták el a nótáját (Maronka János) 6:9*
Királyhalom 105 éve (Horváth Mátyás) 2:6
Kolostorok a középkori Délvidéken (Hegedűs Antal) 7:7*
Környezet, életmód, genetikai tényezők (Vékony László) (1.) 8:14*; (2.)
9:14*
Különös zendülés (Muhi János) 11:13

Lassú séták, hegedűvel (Szajbély Mihály) 11:10
Ludasegyház évszázadai (Horváth Mátyás) (1.) 10:8; (2.) 11:8*; (3.)
12:4*

Magyar király, német-római császár (Riciz Péter) 9:5
Marin Stier 1664. évi térképe (Magyar László) 6:16*
Marsigli és 1726. évi térképe (Magyar László) 7:3*-16
Megkevesbitetvén a' víz... (Hovány Lajos) (1.) 4:15*; (2.) 5:15*
Megvetették lábukat a Kárpát-medencében (Kemencei Attila) 8:6
Mezőgazdasági kiadványok a múlt századból (Somogyi Sándor) 1:10
Még a tartozásait is elengedték (Kunkin Zsuzsanna) 8:15*
Mit olvassunk? 3:16
Munkásházak Zentán (Valkay Zoltán) 12:10*

Nagybecskerek kiváltságlevele (Németh Ferenc) 8:10
Nemesek-e a nemesmillitcsiek? (Kóhegyi Mihály) 2:14
Nepomuki Szent János Nyugat-Bácskában (Silling István) 3:11
Nicolas Sanson és országtérképe 1689 körül (Magyar László) 1:2*

Olcsó húsnak... (Somogyi Sándor) 7:15
Országgyűlés Bács várában (Kóhegyi Mihály) 1:10
Ómoravica pusztá betelepítése (Tóthpál Tünde) 1:6

Püspökből lett király (Riciz Péter) 1:5*

Rejtélyes jelek (Móra Ferenc, 1879-1934) 10:13*
Régi családi fotó (Szabó József) 6:11*
Régi korok fotói (Szekeres László) 11:15*
Rossz a világítás – meg kell büntetni a vállalkozót (Muhi János) 12:9

Sóskopó (Hovány Lajos) 1:12

Szabadka (1428-1918) Hirdetés. 11:16
Szabadka földesurai a középkorban (Blazovich László) (1.) 3:3; (2.)
4:3; (3.) 5:3; (4.) 6:3; (5.) 7:3; (6.) 8:9
Szabadka mezőgazdasága (1867-1918) (Magyar László) 9:4
Szabadka Szent György-temploma (Palásthy Lenke) 5:6*
Szabadkaiak az ezredéves ünnepségen (Magyar László) 8:4
Szarmata tál Moholról (Szekeres László) 4:16*
Szemtől szemben Jelašićsal (Virág Gábor) (1.) 10:11; (2.) 11:11*

Találtam sok embereket, de kevés emberséget... (Pejin Attila) (1.)
10:12; (2.) 11:12
Tájkép csata után (Virág Gábor) 9:11*
Tek. Városi Tanács (Munk Artúr) 12:8
Temerin a középkori dokumentumokban (Ökrész Károly) (1.) 4:7; (2.)
5:7*; (3.) 6:7*
Torontáliak a millenniumi ünnepségeken (Kunkin Zsuzsanna) 4:12*
Tutajházak Zentán (Valkay Zoltán) 9:8*

Új jövevényfajunk: az átoktüske (Czékus Géza) 11:14*

Wolfgang Lazius 1556. évi térképe (Magyar László) 8:2*

A BÁCSORSZÁGBAN MEGJELENT ÍRÁSOK

(Szerzők szerint)

ANONYMUS
A Duna szigete 5:13
BALLA Ferenc dr.
(Bezdán)
Gyógyítók Bácskában és Bánát-
ban 1:7
Így alakult újra Bezdán 3:6*
A bezdáni egyházközség megalakulása 5:10*
Az építkezések ideje 7:10
BERTA István
(Hetin)
Az öregek sokszor mesélték 10:6
BESZÉDES Valéria
(Szabadka)
Honismereti tábor és vetélkedő
2:16; 3:16
Mit olvassunk? 3:16
A táltos és a világfa a vajdasági
magyar néphagyományban
8:12*
A szabadkai Szentkút - Bunaric -
interetnikus vonatkozásai (1.)
9:7; (2.) 10:7; (3.) 11:7
Felhívás a vetélkedőre 9:16
BÉL Mátyás
(1684-1749)
Bács vármegye várai 1:9*
BLAZOVICH László dr.
(Szeged)
Szabadka földesurai (1.) 3:3; (2.)
4:3; (3.) 5:3; (4.) 6:3; (5.) 7:3;
(6.) 8:9
BORÚS Rózsa dr.
(Topolya)
Gyermeknevelés a szegény családokban 2:11
A rokoni kapcsolatok változása
5:12
A topolyai nyomdászati 11:4
BÖLCS Leó
Eleinte enyhébb feltételeket szabnak... 6:13
BRINDZA Károly
(Szabadka)
Bandériumok a millenniumi díszfelvonuláson 8:3*
Az 1750-ben újratelepített Topolya (1.) 9:9; (2.) 10:9; (3.) 11:9;
(4.) 12:6
BURÁNY Béla dr.
(Újvidék)
A Járeki lágér 7:11*
CZÉKUS Géza dr.
(Szabadka)
A szabadka-horgosi homokvidék növénytakarójának történelmi áttekintése (1.) 3:14*; (2.) 4:14
Új jövevényfajunk: az átoktüske 11:14*

DOBOS János
(Kanizsa)
Az első híradások a magyarokról 4:5*
FEKETE Gabriella
(Topolya)
A bajsai Vojnitsok 8:8
FRIDRIK Tamás
Bács-Bodrogh vármegyének földleírása 7:13
GYÖRE Kornél dr.
(Újvidék)
A Hunyadi és a Pongrácz rokonság 2:5*
Ér(d)-Somlyó = Versec 3:12
HEGEDŰS Antal dr.
(Szabadka)
Kolostorok a középkori Délvidéken 7:6*-7
HERCZEG Ferenc
(1863-1954)
Levele 9:12
HORVÁTH Mátyás dr.
(Királyhalom)
Királyhalom 105 éve 2:6
Hogy is van ez? 4:9
A honismereti tábor pályamunkái 8:6
Ludasegyház évszázadai (1.)
10:8; (2.) 11:8*; (3.) 12:4*
HOVÁNY Lajos
(Szabadka)
A halak erős szagát nem tudják elviselni... (1.) 1:11*; (2.) 2:15*
Sóskopó 1:12
Megkevesbitetvén a' víz... (1.)
4:15*; (2.) 5:15*
Egy, a „Dunának a' Tiszával...
őszvekötését... tervező eszme”
(1.) 9:15; (2.) 10:15
HULLÓ István
(Szabadka)
A Pannon-tenger hagyatéka (1.)
5:14*; (2.) 6:14*
Élő örökségünk 12:11*
KEMENCEI Attila
(Szabadka)
Megvetették lábukat a Kárpát-medencében 8:6
KIRÁLY Veronka
(Szabadka)
Az MC jegyében 11:5
KISKOVÁCS Ildikó
(Topolya)
A bajsai Vojnitsok 8:8
KOVÁCS Endre
(Doroszló)
A kutak története és kultikus sze-

- repe a doroslói néphagyományban (1.) 6:10; (2.) 7:14-15
- KÖHEGYI Mihály dr.
(Baja)
Országgyűlés Bács várában 1:10
Nemesek-e a nemesmiliticsiek? 2:14
Dózsa György kereszties hadai a Bácskában 3:8
A királynégyilkos Petur bán 4:12
Ki volt Anonymus? 6:11
- KUNKIN Zsuzsanna
(Szabadka)
Torontáliak a milleniumi ünnepségeken 4:12*
Még a tartozásait is elengedték 8:15*
- KURUNCZI Mónika
(Muzsia)
A középkori Becskerek 8:7
- LALIA Gábor
(Szabadka)
Három kiváltságlevél tanulságai 3:15*
A tiszai határőrök szőlői 6:15
A palicsi szőlőiskola 10:3-4
- LÁNYI Károly
(Zombor)
Felső kereskedelmi iskola Zomborban 1:10*
A budapesti Athenaeum Rt. 1896-ban kiadott levelezőlapja Zomborról 8:3*
- LÁSZLÓ Gyula dr.
(Budapest)
Az égig érő fa, a csodaszarvas és a Szent László-legenda 8:13*
- M. MEGYERI Pál
(Szabadka)
* Fotó 1:3
- MAGYAR László
(Szabadka)
Nicolas Sanson és országtérképe 1689 körül 1:2*
Hubert Jaillot és 1696. évi ország-térképe 2:2*
Kikérdezendők valának a falu vénei, jegyzői, papjai... (1.) 3:4*; (2.) 4:4*; (3.) 5:4
Egy XIX. századi postatérkép 3:8*
Görög Demeter és atlasza 4:11*
De Wit megyebeosztást ábrázoló térképe - 1688 5:16
...diszkoszorút fonják őseinknek... 6:6*
Martin Stier 1664. évi térképe 6:16*
Marsigli és 1726. évi térképe 7:2*-16
Az izlés finomítását célozza... 7:4*
Wolfgang Lazius 1556. évi térképe 8:2*
Szabadkaiak az ezredéves ünnepségen 8:4
A Sambucus-féle térkép 1579-ből 9:2*
- Szabadka mezőgazdasága (1867-1918) 9:4
J. Fridericus Glasser 1770. évi térképe 10:3*
A Berlitz-módszer Szabadkán 10:14
Bács-Bodrog vármegye térképe 11:2-3*
A hunok és a jászok elterjedése a középkorban 12:3
- MARONKA János
(Kishegyes)
A notáriusok szerepe a hegyesi önkormányzatban 5:9*
Kinek hogyan húzták el a notáját 6:9*
A kishegyesi 1848-as Honvédelmi emlékmű 8:16
- MAŠIĆ Boris
(Apatin)
Az apatini apátság 4:6*
- MOJZES Antal
(Bajmok)
A csárda épült fel először 5:8*
- MÓRA Ferenc
(1879-1934)
Rejtélyes jelek 10:13*
- MUHI János
(1913-1969)
A ludasiak legelője 5:11
Képviselő-választás babbal 10:16
Különös zendülés 11:13
Rossz a világítás – meg kell büntetni a vállalkozót 12:9
- MUHORAY Gedeon
A római kő 9:13*
- MUNK Artúr dr.
(1886-1955)
Tek. Városi Tanács 12:8
- NAGY ABONYI Ágnes
(Zenta)
Első táplálékunk (1.) 6:11; (2.) 7:12*; (3.) 8:11
- NAGY Tibor
(Bajsa)
A „görög” király 3:5
Bajsa helységének a hazai helynevek gyűjtéséhez megkivánitatott statisztikai adatok 11:6*
A bajsai róm. kat. iskola legrégebbi (?) naplója 12:7
- NÉMETH Ferenc
(Újvidék)
Nagybecskerek kiváltságlevele 8:10
- ÖKRÉSZ Károly
(Temerin)
Temerin a középkori dokumentumokban (1.) 4:7; (2.) 5:7*; (3.) 6:7*
- PALÁSTHY Lenke
(Szabadka)
- Szabadka Szent György-temploma 5:6*
- PEJIN Attila
(Zenta)
A dunacsébi lelet 2:8*
Találtam sok embereket, de kevés embereket... (1.) 10:12; (2.) 11:12
- PENAVIN Olga dr.
(Újvidék)
A Dózsa-hagyomány népünk emlékezetében 4:11
- PÉNOVÁTZ Antal dr.
(Pacsér)
A kisújszállási utódai 2:7
- PROKES Szabolcs
(Szabadka)
* Fotó 3:10
- RICZ Péter
(Szabadka)
Püspökből lett király 1:5*
A Kér törzseliek Szabadka alapítói? 3:7*
A király, akit sokan szerettek, de még többen gyűlöltek 4:8*
A tatárjárás és a király (1.) 5:5*; (2.) 6:5*
Az Anjouk felemelkedés és bukása 8:5*
A „tatárkirály” 7:5*
Magyar király, német-római császár 9:5*
A sosemvolt király 10:5
Az igazságos király 11:3-4*
A király, aki elvesztette országát és maga is odaveszett 12:5
- SILLING István
(Kupuszina)
A szent „ponyva” 2:14
Nepomuki Szent János Nyugat-Bácskában 3:11
A kálváriák 7:9
A kenyér tisztelete 9:3
- SOMOGYI Sándor dr.
(Szabadka)
Mezőgazdasági kiadványok a múlt századból 1:10
Cukorrépatermesztés a múlt században 2:12
Bácska a Magyar Kereskedők Könyvében 3:15
Olcsó húsnak... 7:15
A Délvidéki Földművelők Egyesülete 8:15
A szabadkai gazdák jégbiztosító szövete 9:12
A szabadkai földműves iskola 12:3
- SZABÓ Attila
(Szabadka)
* Fotó 9:10
- SZABÓ József
(Szabadka)
Bácsország '95 1:I., II., III., IV.
Családi fotó levelezőlapként 4:16*
- Régi családi fotó 6:11*
Felkészülés után, vetélkedő előtt 9:10*
Szabadka (1428-1918). Hirdetés 11:16
Bácsország '96 12: I., II., III., IV.
SZAJBÉLY Mihály dr.
(Szeged)
Lassú séták, hegedűvel 11:10
- SZEKERES László
(Szabadka)
Bántódás nélkül maradhatott 1:3*
A sarló 1:12*
In situ, rablórok... 2:13*
Az ezüstkapocs 2:16*
Szarmata tál Moholról 4:16*
Egy év 5:1
A „Hinga” 5:16*
A kutya a magyarság hiedelemvilágában 6:4*
Gyöngypart kovaköszerszámai 7:16*
Az utolsó jelentkezés (?) 6:16*
Az aracsi kő 8:16*
Bélakút/Pétevárad 9:6*
A bácsordasi övcsat 9:16*
A császár csatornája 10:10
A balta 10:16*
Régi korok fotói 11:15*
Béla-dénár Bácsról 11:16*
Az oroszlamosi honfoglalás kori temető leletei 12:12*
- SZLÁVICVS Károly
(Szabadka)
Csonoplya a múltban (1.) 5:11; (2.) 6:12
- TOLNAI Ottó
(Palics)
Gyelmis-regény, folytatásokban (8.) 1:8*; (9.) 2:10*; (10.) 3:10*; (11.) 4:10
TÓTHPÁL Tünde
(Moravica)
Ómoravica pusztája története 1:6
- VALKAY Zoltán
(Zenta)
Tutajházak Zentán 9:8*
Munkásházak Zentán 12:10*
- VÉKONY László dr.
(Csantavér)
Csantavér története (2.) 7:6; (3.) II. 1:4
A csengetyűs iskola 3:9
A csantavéri templom a század eleji levelezőlapon 3:9*
A rokonoknak kellett fizetniük 6:8
Környezet, életmód, genetikai tényezők (1.) 8:14*; (2.) 9:14*
- VIRÁG Gábor dr.
(Kishegyes)
Családnév és telepítéstörténet 2:3-4
Tájkép csata után 9:11*
Szemtől szemben Jelačićcsal 10:11; (2.) 11:11*

DOKUMENTUM

TEK. VÁROSI TANÁCS

1.

Szabadka szab. kir. város tekintetes Tanácsához.

Munk Arthur* II. éves orvost. hallgató VII. köri lakós kérvénye, melyben szegénységi bizonyítványt kér. –

Tekintetes városi Tanács!

Alulírott II. éves orvostanhallgató, azon alázatos kéréssel járulok a tek. városi tanács elé, hogy nekem, ki teljesen szegény, apátlan anyátlan árva vagyok, szegénységi bizonyítványt kezdeskedjenek kiadni.

Szabadkai születésű vagyok, azonban jelenleg a fővárosban tartózkodom, hol is tanulmányaimat végzem az orvosi facultáson.

Azon reményben, hogy a tek. városi tanács kérelmemnek minél előbb eleget tesz, maradok a tek. városi Tanács alázatos szolgája:

Munk Arthur orvost. hallgató

(Szabadka szab. kir. város tanácsa 26534 sz. Ér: 1905. Decz. 28)

Tekintetes Városi Tanácshoz Helyben.

Jelentése Szalay Mátyás rendőrkapitánynak. A 26534/tan. 1905 számú meghagyásra

Tekintetes Tanács!

Folyó évi 26534 számú meghagyásra hivatalos tisztelettel jelentem, hogy kérvényező Munk Artur 1886 évben május 25-én született Szabadkán. Szülei: atyja Munk Gyula, anyja: Müller Flóra elhaltak, Szabadkán vagyontalanul. A hallgató családjához tartozik nővére: Munk Jolán 15 éves, III. polg. oszt. tanuló. A hallgató teljesen vagyontalan – jövedelme nincs, rokonai gondoskodnak eltartásáról Szabadkán, 1905 évi december hó 31-én.

(Szabadka szab. kir. város tanácsa 0648 sz. Ér: 1906. jan. 11)

Szabadka szab. kir. város tanácsa.

SZEGÉNYSÉGI BIZONYÍTVÁNY

egyetemi hallgató részére

(...) A fentebbi adatok szerint Munk Arthur úr vagyontalannak, illetőleg társadalmi állásához képest szegénynek minősítették.

Szabadkán 1906 évi január hó 13-an

2.

Szabadka szab. kir. város Tekintetes Tanácsához

Munk Arthur III. é. orvostanhallg. kérvénye melyben, a katonasági kérvényhez szükséges Hatósági bizonyítványt kér.

Tekintetes városi Tanács!

Alulírott, azon alázatos kéréssel járulok a tek. városi Tanács elé, hogy részemre egy Hatósági bizonyítványt kegyeskedjék kiállítani, amelyben feltüntetve legyen, hogy én, aki teljesen szegény, apátlan anyátlan árva vagyok, és a ki teljesen a maga erejéből tartom fenn magam, képtelen vagyok a félévi katonai költséget, vagyis 348 koronát fizetni.

A katonasághoz 1907. ápr. 1-én szándékozom bevonulni és ezért is kérem, fenti kérelmem minél előbbi elintézését.

Maradok a tek. Városi Tanács alázatos szolgája

Munk Arthur III. éves orvoshallgató.

(Szabadka sz. kir. város tanácsa 27250 sz. Ér: 1906. Decz. 31)

Tekintetes Városi Tanácshoz Helyben.

Jelentése Szalay Mátyás rendőrkapitánynak. A 27250/tan. 1906 számú meghagyásra

Tekintetes Tanács!

1906 évi 27250 számú meghagyásra hivatalos tisztelettel jelentem,

hogy Munk Arthur született Szabadkán. Atyja néhai Munk Gyula, anyja néhai Mähler (elírás! - a szerk.) Flóra vagyontalanul haltak el. Az orvostanhallgató családjához tartozó tagok száma: egy. Az orvostanhallgatónak jövedelme nincs, teljesen vagyontalan, sem ingó sem ingatlan vagyonnal nem bír.

Szabadkán, 1907 évi január hó 16-án.

(Szabadka sz. kir. város tanácsa 1724 sz. Ér: 1907. jan. 19 IV 1610/906)

A megejtett tisztizsgálat alapján folyamodó részére kiadatik a következő:

szegénységi bizonyítvány.

Szabadka szab. kir. város tanácsa a megejtett tisztizsgálat alapján hivatalosan bizonyítja, hogy Munk Arthur szabadkai lakos orvostanhallgatónak e város területén sem ingó sem ingatlan vagyona nincsen, miért is az egyéves önkéntességhez szükséges 348 koronát fedezni képtelen.

Szabadkán, 1907 évi január hó 19-n t. t. ülés.

3.

Szabadka, szab. kir. város Tekintetes Városi Tanácsához

Munk Arthur VII. kör 2. sz. alatti lakós kérv. melyben erkölcsi bizonyítványt kér.

Tekintetes Városi Tanács!

Azon kérelemmel járulok a tek városi Tanács elé, hogy részemre egy erkölcsi bizonyítványt kegyeskedjék kiállítani, amelyet e hó 20-ikái sorozás alkalmával kell majd fölmutatnom.

Abban a reményben, hogy kérelmemnek minél előbb helyt adnak, vagyok és maradok a tek városi Tanács alázatos szolgája

Munk Arthur III. é. orvosh.

(Szabadka szab. kir. város tanácsa 1117 sz. Ér: 1907. jan. 14)

Szabadka szab. kir. város kapitányi hivatala

Munk Arthur ellen a bünteljegyzési lajstromban semmi sem fordul elő

Szabadkán 1907. évi január hó 14-én

Szabadka szab. kir. város tanácsa.

1117 szám/1907 tan.

Erkölcsi bizonyítvány.

Szabadka szab. kir. város tanácsa a megejtett tisztizsgálat alapján hivatalosan bizonyítja, hogy Munk Arthur itteni lakos, – erkölcsi magaviselete kifogástalan.

Szabadkán, 1907 évi január hó 16-ik napján.

(Közreadja: MAGYAR László)

* 1886-1955. Orvos és prózaíró. Regényei: *A nagy káder* (1930), *A hinterland* (1933), *Köszönöm addig is...* (1956), *Bácskai lakodalom* (1961), *A repülő Vucsidó!* (Csáth Gézával és Havas Emillel közösen) (1978, 1980). Idén, május 29-én szobrot (Weil Erzsébet szabadkai szobrász alkotása) állítottak neki szülővárosában.

VISSZATEKINTŐ

A MŰVÉSZ NEM LESZ, HANEM SZÜLETIK!

Szobrásztehetség tűnt fel Zobnatica-pusztán

RÉGI közmondás, hogy a művész nem lesz, hanem születik. Az isteni szikrát a természet adja és a tehetség az arratermett embereknél a születés pillanatában már megvan. A körülményeknek, az életpálya alakulásának során mutatkoznak azután meg az „oroszlánkörmök” és a tehetségek idővel, bármily életsorsból indultak is el, áttérnek arra a pályára, amelyre a velük született tehetség rendelte el.

Zobnaticapusztán, Lelbach Gyula bácskai birodalmában egyszerű földműveszülőktől származott Földi Ferenc, aki maga is gazdálkodással foglalkozott és az adai mezőgazdasági iskolát végezte. De már gyermekkorában alakokat gyurt, faragott sárból és agyagból és ezek az alakok szinte élő formát öltöttek. Földi Ferenc megmintázta hozzátartozóit, kis gyermekpajtasait, szüleinek jószágait, a házőrző komondort és a kis agyagszobrocskák tökéletesen sikerültek. A szobrászat munkása, szerelmese lett Földi Ferenc, akinek azonban nem volt anyagi módja ahhoz, hogy kiképeztesse magát. Nemrégiben ismerőseitől buzdítva mégis elment Novivbászra, ahol nyolc hónapig tanulta a márványmunkát és ma már nemcsak az agyagszobrok készítésében tökéletes, hanem teljesen jártas a szobrászat legfontosabb ágában a márványfaragásban is.

A most huszonöt éves fiatal ember szorgalmasan dolgozik és már egy egész csomó nagyszerűen sikerült márványfaragása és agyagszobra van. Tehetségének első na-

gyobb sikerét mostanában érte el. A nemrég elhunyt, hirneves és általánosan szeretett dr. Hadzsi Jenő* bácskatopolai orvos hozzátartozói megbízták dr. Hadzsi mellszobrának elkészítésével. A szobor néhány héttel ezelőtt, kétszeres életnagyságban, el is készült tökéletes plasztikával, kiváló kidolgozásban és olyan élethűséggel, hogy a szobor büszkesége lehetne a leg-hirnevesebb művészeknek is. A szobrot most Brača Kunetz szubotica-i üzletének kirakatában szemlére tették ki.

Dr. Hadzsi Jenő mellszobra, Földi Ferenc munkája (Foto Szóczi, Szubotica)

Földi Ferenc nem akar megállni ennél a sikernél. Az a terve, hogy tovább képeztesse magát a németországi művészeti akadémián, de mielőtt külföldi tanulmányait megkezdene, eddigi munkáiból kiállítás rendezést a Dunabánságban. A fiatal művész az Alföld szerkesztőségéhez szerényen kopogtatott be, hogy eddigi munkásságát ismeresse, hogy szobrait megmutassa és mi örömmel közöljük a művészetek barátaival, hogy új tehetség bukkant fel a Bácska földjén, akire remélhetőleg nemsokára már méltán lesz büszke a szülőföldje. (Alföld, 7. szám, 1936. február 16.)

* (1883-1935). A Hadzsy családról, és külön dr. Hadzsy Jenőről, bővebben lásd Brindza Károly: *Dr. Hadzsy János, az orvos c. könyvét.*

ROSSZ A VILÁGÍTÁS – MEG KELL BÜNTETNI A VÁLLALKOZÓT

ASZÁZ ÉV előtti Szabadkán két baj volt az utcai világítással: kevés volt a lámpa, s ami volt, az is csak nagyon sárga fényt adott. Mindössze 150 körüli tölgyoszlopra állított fotogénlámpa képviselte a közvilágítást. A lámpáknak ez a száma annyira kevés volt a nagy kiterjedésű városban, hogy egymást érik a polgárok kérényei, akik utcájukba világítást kérnek. A Rogina-bara környékiek, a szegedi kapunál lakók, a bajnátiak, a mlakaiak, a Magyar utca lakói egymás után adják be kérényeket, amelyeket a közgyűlés végtelen bölcsességgel intéz el. Minden esetben elismeri a kérés jogosságát, de a lámpa felállítását „jobb időkre” halasztja. Mindössze a volt Posta utca lakóinak kérényét intézték el kedvezően. Kreutzer János bádogosmesterrel három lámpát csináltattak 33 forint költséggel.

A világításról való gondoskodást vállalkozónak adták ki, aki a várossal kötött szerződés alapján gondoskodott arról, hogy a szabadkai éjszakában itt-ott fény is gyűljön. A lámpákban fotogén égett, mert ez olcsóbb volt, mint az akkor még újdonságnak számító petróleum. Goldner Fülöp vállalkozó minden hónapban beadta a számlát a városnak az elfogyasztott fotogé-

nért, no meg az esti lámpagyújtogatás és reggeli lámpaoltás költségeit. Ez a számla téli hónapokban havi 1400-1500, nyári hónapokban 4-500 forintra rúgott.

A júniusi számla benyújtásakor vihar keletkezett a közgyűlésben és ilyen határozat született:

„Miatán köztudomás szerint az éjjeli lámpák felette rosszul világítanak, sőt több helyen nem is égnek, a kapitányi hivatal ezennel megkeresetik, hogy vállalkozó Goldner Fülöpöt kötelességének pontos teljesítésére szorítsa és szükség esetén büntetés alá vonja.”

Az nem derül ki az irományokból, hogy a rendőrkapitányság milyen módszereket alkalmazott Goldnerrel szemben, az azonban bizonyos, hogy a rendőrség közbelépése után nincs nyoma annak, hogy panaszkodtak volna az utcai világításra.

Nyilván hatékony volt a meggyőzés módja.

MUHI János

A szerző *Mesélő múlt* c. kötetéből (Életjel Könyvek 18. 66-67. old. Szabadka, 1979)

MUNKÁSHÁZAK ZENTÁN

AMÚLT század 70-es éveiben, amikor már Zenta rendezett tanácsú várossá emelkedett, a XVIII. század gazdasági hagyatékaként erősen dívott még a szérús rendszer. A mezőgazdaságra alapozó, magát abból fenntartó alföldi mezővárosnál ez természetes is volt. A szükségből kialakult szérúsövezet teljesen körülfogta a várost, melytől nyugatra, a távolabb eső Középső kertekben, 1882-ben 1200 hold földet adtak bérbe. Rövid időn belül a bérlők építkezésbe is kezdtek. A Kerteknek nevezett városrészben, ahol már 1884-ben szabályozást akartak bevezetni, a kilencvenes évekre – korabeli kifejezéssel élve – „karaván telepítvényé” nőttek a földbe vájt veremlakások. A városatyák ezért azon törték fejüket, miként lehetséges e vadépítkezést rendszerbe fogni.

A századfordulóra nyilvánvalóvá vált, hogy Zenta város a Középső kertek felé fog és bír terjeszkedni, és e városrészt szándékozik rendezettebb formában beépíteni. A területet a mind tömegesebb agrárproletariátus egzisztenciájának megoldására szemelték ki. 1904-ben erre a célra 47 hold 1345 négyszögöl területet szántak. Ettől kezdve a házépítési kérvények száma mind több. A kölcsönből tervezett építkezést – a költségvetés szerint – igen drágán, évi 150 koronában számolták ki. A szegénysorban levőknek ez elfogadhatatlan volt. Szabó Mátyás városi műszaki alkalmazott 1906-ban előbb 942, majd 641,03 korona költséggel tervezett házakat. A 200-200 négyszögölös portákra 357 házat irányoztak elő, 25 éves törlesztéssel.

A szociális helyzet javításán fáradozók több akadállyal bajlódtak: sok igénylő, a segély illetve a kölcsön kérdése, az építés költségeinek további visszaszorítása. Az országos problémán gróf Andrassy Gyula (1823-1890) belügyminiszter próbált segíteni. Felhívást intézett minden vármegyéhez és törvényhatósági városhoz munkáslakok építésére. 1907-ben a vármegye megsürgette az ügyet, az az évi XLVI. törvényekre hivatkozva, amellyel megoldották az anyagi támogatás kérdését. A zentaiak két pártra szakadtak. A szociális lelkületű tanácsnokok 100-100 négyszögeles portákat osztottak volna ki, hogy több munkás jusson telekhez, az ellenzékiek tűzbiztonsági okokra hivatkozva a 200-200 négyszögeles telkek mellett voksoltak. A törvényes felszólításra, valamint Novoszel János és Fendrik Ferenc „szocialista” élharcosok agitációi nyomán eldöntötték: a 200 négy-

szögölös telkeket négyszögölenként 1 koronáért adják el, ezekre a város 500,83 koronáért házat épít 25 év törlesztés mellett.

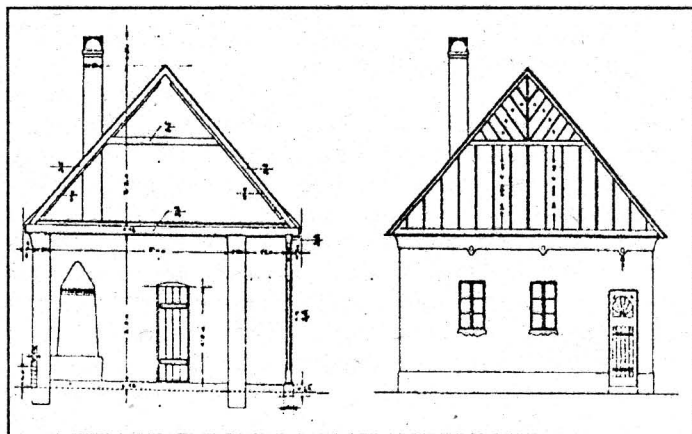
A munkásházak építéséről 1908 nyarán hoztak jogerős határozatot (a telkek kiosztása még a tavasz folyamán megkezdődött). Az Osztrák-Magyar Bank helyett a földművelési minisztérium 500 000 koronás kölcsönajánlatát fogadta el a város (50 évig tartó és évenkénti 10 000 korona törlesztés). Az összeget 445 munkásház építésére szánták 20 holdnyi területen. Ez a terület volt a Libalegelő (a város, a Tornyosi út, a Középső kertek és a Karjadi út között). A házak építését 1291,93 koronáért Goldstein Benő, Vukovich Dániel és Guelmino József vállalták, a kerítések felállítását Gráff Ármin fűrészgyáros és fakereskedő kapta meg.

A Munkástelep (vagy Újfalú) – amely az első városrendezési terv szerint épült városnegyed Zentán – térrajzát 1909 augusztusában Berzenczey Domokos (1879-1939) városi főmérnök és Szövényi Károly (1861-1940) készítette. A telep létrehozásával a város átlépte a régi városhatárt (a nagy csatorna vonalát) és a vasútvonalat. A városrészt szabályos blokkokra osztották, keleti és nyugati részén két nagyobb teret (Ipollyi-Keller és Strossmayer tér) hagytak az iskolák és a templom részére. Az iskolák terveit 1912-ben és 1914-ben el is készítette Berzenczey. A vasúthoz közel épült fel az Eötvös (ma Thurzó Miklós) iskola. A háború kitörése miatt a másik iskola építésére nem került sor, helyette 1928-ban felépült a Kis Szent Teréz-kápolna a paplak részeként.

A 200-200 négyszögöles portákra títustervek szerint a népi építészet helyi példái szerint épültek a munkásházak. Főbb jellemzők: a kétsoros cserépfedésű nyeregtető, a faoszlopos tornác és a háromosztatú elrendezés, mely 7,35x11 méteres alapterületbe került. Az épületterveket szintén Berzenczey Domokos készítette. Az alaprajzukban egyforma épületek a helyszínen kitermelt vert- és vályogfallal épültek fel 1909/10-ben. Az 1911-ben készített költségelszámolás szerint a legkisebb 1554,03, a legnagyobb 2056,72 koronába került. (Évre bontva ez 54,40 korona.) Az egyhangú „koloniális” jelleget csak a három fajta tűzfal ismétlődése oldotta. Ezeknél az állóhézagos tűzfalakkal a különbség a felsőharmad dekorációja és a szellőző nyílások magassága volt. A tornác, háromosztatú végháznak egy bejárata volt, ezen keresztül a konyhába lehetett jutni, ami lakókonyhaként szolgált: ágygal, étkező sarokkal, rakott tűzhellyel, kaminkéménnyel. A konyhából nyílt az utcai szoba, a másik oldalon a kamra. A szoba berendezése párhuzamos elrendezésű volt, benne fehérre meszelt, csonkagúla alakú boglyakemencével.

1910-re az országban mintegy 3600 munkásház épült. A zentai Munkástelep elmaradt a leghíresebb, a budapesti Wekerletelep architektúrájától, de vidékünkön az egyik elsőként felépült lakótelepnek számít (bár Martonoson 1903/6 között felépítettek 75 lakást kölcsönből).

Amíg Palicson és Horgoson (Kamarás) kellemes természeti környezetben villák és nyaralók épültek, addig Zenta a „szociális építkezések” terén tevékenykedett. Hatására azonban 1913-tól Szabadkán és Kanizsán felmerült hasonló kezdeményezés.

A Munkástelep lakóházainak títusterve

ÉLŐ ÖRÖKSÉGÜNK

A homokvidék kipusztult ragadozó madarai

EGY-EGY terület élővilágának kutatása során ismernünk kell a minket megelőző időszakokra vonatkozó adatokat, viszonyokat, mert eredményeinket csak az időrendi változások összefüggésében tudjuk kellően értékelni és a gyakorlatban hasznosítani.

A ragadozó madarak faj és egyedszám-ingadozása gyakran alkalmazott mutató az általános környezeti állapotokra. Mivel csúcsragadozókról van szó, tekintettel helyükre a tápláléklán-cok bonyolult kuszaságában, könnyen azonosíthatók ökológiai igényeik. Érzékenyen reagálnak zsákmányállataik populációs változásaira (gradáció, degradáció, kipusztulás stb.), vegetációs változásokra, tájtalakításra. Megfogalmazhatók és általánosíthatók tehát azok a terhelések, melyek kipusztulásukat okozták, így környezetvédelmi szempontból nagyon pontos információkhoz juthatunk, melyeket felhasználhatunk a gyakorlati természetvédelem során.

A szabadka–horgosi homokvidéken az eddigi megfigyelések 25 nappali ragadozó madárfaj jelenlétét bizonyították. Ezekből ma nyolc faj költ, szaporodik a területen (héja, karvaly, egerészölyv, hamvas rétihéja, barna rétihéja, kabasólyom, vörösvércse, kékvércse), hat faj rendszeres vonuló, vagy áttelelő (gatyás ölyv, kékes rétihéja, halászsas, kerecsen, kis sólyom), hét faj ritka kóborlói (kígyászölyv, darázsölyv, pusztai ölyv, fakó rétihéja, parlagi sas, fekete sas, szirti sas) és öt fajt tartunk nyilván mint kipusztult fészkelőt (vörös kánya, rétisas, törpesas, fehérkarmú vércse, vándorsólyom). Bővebben az utóbbi csoporttal foglalkozunk.

Vörös kánya (*Milvus milvus*) – Elterjedési területe majdnem kizárólag Európára korlátozódik (főleg Ny-Európa). A hetvenes évek elején a faj mint költő madár kipusztult a Pannon-medencéből. A homokvidékről az utolsó pár 1951-ben tűnt el, ekkor

említi Marčetić utolsó sikeres fészkelését a szabadkai erdőkből. Azóta csak néhány tavaszi előfordulását regisztráltuk. Kipusztulását a tájtalakítás és a kelet-európai állomány össze-roppanása okozta.

Rétisas (*Haliaeetus albicilla*) – Fokozottan védett, Európában a teljes kipusztulás peremén álló ragadozó. Vizenyős területekhez kötődik (gyakran hallal is táplál-

kozik), az ártéri erdő magas fain költ. A homokvidéken a Kőrös-patak mentén költött, az utolsó fészket a Kőriserdőben találták 1949-ben két fiókat a palicsi állatkertbe vittek (Kosta Medaković akkori igazgató közlése). Csornai Richárd 1951-ben és 1953-ban szintén két-két fiókat említ. 1953 után nem volt több sikeres költés, habár a sasok még ma is látogatják a területet. Kipusztulásukat az erdőirtás, a lecsapolás és a fészekfosztogatás okozta. Hozzánk legközelebb a Tiszát övező erdőben költ, de 1994-ben a fészekrablók kifosztották ezt az utolsó vajdasági fészket is.

Törpesas (*Hieraetus pennatus*) – Déli elterjedésű faj, amely elsősorban az alacsony hegy és dombvidék lakója, az Alföldön ritkán telepszik meg. Főleg madarakkal táplálkozik. Bizonyító példányát 1935. május 12-én lőtték, a kitömött madarat a szabadkai erdészházban őrizték (Csornai-napló). Csornai Richárd szerint 1969-ig egy pár költött a Deszkás-erdőben. Kipusztulását a vadászat (a sötét változat nagyon hasonlít az egerészölyvre) és az erdőirtás okozta, mivel fészkelés idején nagyon ragaszkodik az öreg tölgyesekhez, amik a szabadkai határból szinte teljesen eltűntek. Az utóbbi néhány évtizedben nem regisztráltak a homokvidéken.

Fehérkarmú vércse (*Falco naumani*) – Déli elterjedésű faj. Telepesen költ, elsősorban sziklákon, várromokon. Visszahúzódása a század elejétől nyomon követhető. Jelentős állomány ma már csak a Földközi-tenger régiójában található. A Kárpát-medencében csak Vajdaságban, az aracsi romtemplomon költ néhány pár. Marčetić szerint a szabadkai erdőben 1949-ig költött. Azóta nem figyelték meg a homokvidéken.

Szinte kizárólag rovarévo madár és a költőterületén végzett tájkiállítások illetve a rovarirtó szerek széles körű használata egész állományát súlyosan érintette.

Vándorsólyom (*Falco peregrinus*) – Legnagyobb sólymunk az ötvenes években használt peszticidek hatására az északi féltekéről szinte teljesen kipusztult. A Kárpát-medencéből a hatvanas évek elején tűnt el mint költő madár. Nagyon érdekes Marčetić feljegyzése, miszerint 1947 és 1951 között költött a szabadkai Rókus-templom tornyán. 1951-ben lőtték a hímét. Csornai szerint 1950-ben sikeresen nevelte fel fiókait a szabadkai erdőben egy magas nyárfán található fészkeiben. Jelenleg állománya világviszonylatban erősödő tendenciát mutat, így mind gyakrabban kerül szemünk elé őszi vonulása idején, elsősorban nagy kiterjedésű füves pusztáinkon. Megesik, hogy a városba is belopakodik galambokra, gerlékre vadászva. Így 1996. november 7-én a Szabadkai Rádió belső udvarában gerlét tépett (Bencsik István szóbeli közlése).

A fentieket összefoglalva megállapíthatjuk, hogy vidékünk élővilága néhány röpke évtized alatt milyen pótolhatatlan értékeket veszített; hogy az említett fajok kipusztulását elsősorban emberi direkt (vadászat, fészekfosztogatás) vagy indirekt (tájtalakítás, erdőirtás, vegyszerezés) terhelések okozták. Ránk hárul a feladat a visszatelepítési programok kidolgozásával újra honosítani az eltűnt fészkelőket, de legalább (talán még fontosabb) megmenteni, fenntartani a még fészkelő állományokat, fajukat.

A homokvidék kipusztult ragadozó: 1. Vándorsólyom, 2. Vörös kánya, 3. Rétisas (Horváth Flórián rajza)

••• A BÁCSORSZÁG-KÖNYVEK •••

sorozat 1. kötetként megjelent a

SZABADKA (1428-1918)

című tanulmány- és dokumentumkötet.

1796-tól 1996-ig tartalmazza a polgármesterek névjegyzékét is.

Az **Előszó**ból: „A millecentenárium és Szabadkán a polgármesteri tisztség bevezetésének 200. évfordulójára jelent meg ez a könyv. 1796. július 5-én ugyanis Szucsics Jánost választotta meg a magisztrátus Szabadka első polgármesterének.”

Dr. Hegedűs Antal recenziójából: „... vidékünkön úttörő vállalkozás, mert eddig a város legkorábbi történeléből, de igazgatástörténetéből sem látott napvilágot ilyen összegező munka. (...) Szabadka középkorát sokkal részletesebben, folytonosságában ismerhetjük meg.”

A tanulmányok szerzői a középkor kiváló kutatói és ismerői:

* dr. BLAZOVICH László, a szegedi Csongrád Megyei Levéltár igazgatója, egyetemi magántanár;

* dr. ENGEL Pál, történész, akadémikus, a Magyar Tudományos Akadémia könyvtárának igazgatója;

* MAGYAR László, a szabadkai Városi Levéltár levéltárosa.

A tartalomból:

- Szabadka rövid története 1918-ig
- Szabadka története a tatárjárásig
- Szabadka földesurai a középkorban
- Szabadka mezővárosi fejlődése és jogi helyzete a középkorban
- Egy bácskai jobbgynévsor 1525-ből
- Városigazgatás (1428-1918)
- Szuchich János, az első polgármester
- A város polgármestereinek névjegyzéke (1796-1996)

A közel száz fényképet, térképet és eredeti dokumentum-másolatot tartalmazó, 190 oldalas, vászonkötésű és színes fedőlappal is ellátott könyv olvasóit személynév- és helynévmutató segíti, megtalálható továbbá Szabadka nevének mintegy 280 helynévváltozata is.

A **SZABADKA (1428-1918)** kötetet Magyar László és Szabó József szerkesztette,

Kiadó a szabadkai Pannon Press. Előjegyztethető és utánvétellel megrendelhető 100 dináros áron + postaköltség, a Szabad Hét Nap (Bácsország) címén: 24000 Subotica, Trg Lazara Nešića 1/VI.

Előjegyztettem - utánvétellel megrendelem (a nem kívánt rész törölendő).....példányban a Bácsország-könyvek **SZABADKA (1428-1918)** című kötetét. Kötelezem magamat, hogy a teljes összeget és a postaköltséget a könyv kézbesítésekor kifizetem.

Vezetéknévénév:.....

Lakhely:.....

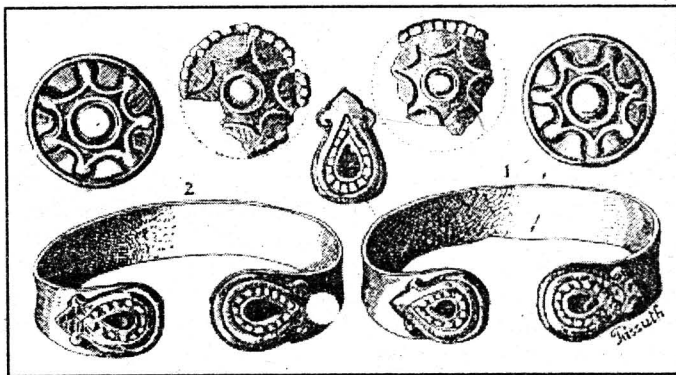
Postai irányítószám:..... Utca:.....

Házsám:.....

Kelt, 1996.....

(Aláírás)

AZ OROSZLÁMOSI HONFOGLALÁS KORI TEMETŐ LELETEI

ATISZA árva 1879 márciusában elöntötte Szegedet. Óriási károk keletkeztek, rengeteg ház romokban hevert. Az első pillanatban kilátástalannak látszott a helyzet, de az emberek hamar felocsúdtak és már júniusban megindult az újjáépítés. A téglagyárak nem tudták kielégíteni a megnövekedett keresletet és ezért a szeged-kikindai vasútvonal mentén levő Oroszlámoson (Banatsko Arandjelovo) téglágetőket nyitottak. Az oroszlámosi állomás melletti magaslat bontásokor sírokat találtak. A leleteknek csak egy része került a szegedi múzeumba. A későbbi földhordások alkalmával folyamatosan pusztították a temetőt, amely a X. század utolsó harmadában, Géza (945 körül-997) fejedelem korában keletkezett, és amelyet folyamatosan használtak egészen a XII. század kezdetéig. A megfigyelések szerint (sajnos nem szakszerű ásatások folytak) némelyik sírban a férfiak csontváza mellett lovuk csontvázát is megtalálták (a lóval való temetkezés elterjedt szokás volt a pogány magyaroknál).

A képen a legjellegzetesebb leletek láthatók: apró ezüstveretek, amelyek a ruhát díszítették, rombusz alakú ezüstveretek, amelyek az ing nyakára voltak felvarrva, sodrott ezüstgyűrű, kéttágú bronz fülbevaló, ezüstkorongok, -karperecek tulipán alakú, préselt rátétekkel, „S” végződésű hajkarikák. Az itteni sírokba temetett személyek lehetnek az eredetileg a mai Majdánon emelt Oroszlámos-monostor szolgálonépei és rajtuk keresztül örökölte meg a ma már ismeretlen nevű településük az Oroszlámos nevet. Sz. L.

E számunk szerzői: BRINDZA Károly publicista, helytörténet-kutató (Szabadka) * HORVÁTH Máttyás ny. egyetemi tanár (Királyhalom) * HULLÓ István biológus (Szabadka) * MAGYAR László filológus-levéltáros (Szabadka) * MUHI János újságíró (1913-1969) * NAGY Tibor tanár (Bajsa) * RICZ Péter régész (Szabadka) * SOMOGYI Sándor egyetemi tanár (Szabadka/Keszthely) * SZEKERES László régész (Szabadka) * VALKAY Zoltán építész (Zenta)